

Alınış tarihi (Received): 17.09.2024

Kabul tarihi (Accepted): 29.11.2024

Kırsal Kesimdeki Çiftçi Kadınları Sosyal Yapısı: Osmaniye İli Düziçi İlçesi Örneği

Rüveyda YÜZBAŞIOĞLU^{1,*} Nuray KIZILASLAN¹

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat, Türkiye

*Sorumlu yazar: ruveyda.kiziloglu@gop.edu.tr

ÖZET: Tarımsal faaliyetlerde aktif rol oynaması fakat resmîyette daha geri planda yer alan kırsal alandaki kadınların genel sosyal yapısı ve kırsal alandaki kendi gözlemlerinden en önemli sorunları bu araştırmada incelenmiştir. Osmaniye iline bağlı Düziçi ilçesinde kırsal alanda yaşayan 379 kadınla görüşülmüştür. Kırsal alandaki kadınlar tarımsal işlerle bi fiil çalışıyorsa anket yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre kırsal alandaki kadınların erken yaşta evlenip eğitim seviyeleri oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Tarımsal faaliyetlerde aktif rol oynarken özellikle bölgenin şartları doğrultusunda hayvancılık yoğun olarak yapıldığı belirlenmiştir. Hayvancılık ve hayvansal ürünlerin satışında da aktif oldukları belirlenmiştir. Kırsal alandaki kadınların elde ettikleri tarımsal geliri ekonomik özgürlük gibi görmeyip hanelerin geliri gibi görüp eşe destek ya da haneye ek gelir gibi gördükleri belirlenmiştir. Tarımsal kooperatif ya da seminer katılımı az olan kadınların eğitime önem verilmesi bu araştırmada önerilecek en önemli bir eksiklik iken kırsal alandaki kadınların kendi gözündeki en büyük problem sağlık koşulları olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler – Kadın, Kırsal, Rol, Üretim, Yapı

Social Structure of Farmer Women in Rural Areas: The Example of Düziçi District of Osmaniye Province

ABSTRACT: The general social structure of rural women, who play an active role in agricultural activities but are more formally in the background, and the most important problems in rural areas from their own perspective were examined in this research. 379 women living in rural areas in Düziçi district of Osmaniye province were interviewed. A survey was conducted if rural women were actively involved in agricultural work. According to the research findings, it was determined that rural women got married at an early age and their education levels were quite low. While they played an active role in agricultural activities, it was determined that animal husbandry was intensively done, especially in line with the conditions of the region. It was determined that they were also active in animal husbandry and the sale of animal products. It was determined that rural women did not see the agricultural income they earned as economic freedom, but saw it as the income of the household and saw it as support for their spouses or additional income for the household. While the most important deficiency to be suggested in this research is that women with low participation in agricultural cooperatives or seminars attach importance to education, it was determined that the biggest problem in the eyes of rural women was health conditions.

Keywords – Women, Rural, Role, Production, Structure

1. Giriş

TÜİK 2023 yılı verilerine göre Türkiye'nin toplam nüfusu 85372377 kişidir. Bu nüfusun %93'ü (79399292 kişi) kentsel alanda yaşarken sadece %7'si (5973085 kişi) kırsal alanda yaşadığı belirlenmiştir. Kentsel alanın %49.96'sı erkek nüfusundan, %50.04'ü kadın

nüfusundan oluşurken kırsal alanda kentsel alanın tersine %51.39'u erkek, %48.61'i kadın nüfusu olarak hesaplanmıştır. Yani kentsel alanda kadın nüfusu fazla iken kırsal alanda erkek nüfusu fazla olduğu hesaplanan istatistiklere göre söylemek mümkündür.

Osmaniye ili 2023 yılı TÜİK verilerine göre toplamda 557666 kişilik bir nüfusa sahiptir. Bu nüfusun %50.29'u erkek nüfusu iken %49.71'i kadın nüfusu olup, il genelinin %76.94'ü kentsel alanda yaşarken %23.06'sı kırsal alanda ikame etmektedirler.

Çalışma alanı incelendiğinde ise bağlı olduğu ilin nüfusunun %15.53'ünü oluşturarak 86616 kişilik bir nüfusa sahip olduğu TÜİK 2023 yılı verilerine göre anlaşılmıştır. İlçenin geneline bakıldığında %49.81'i kadın nüfusu, %50.19'u erkek nüfusu olup %64.27'si kentsel alanda ikame ederken %35.73'ü kırsal alanda ikame etmektedir.

TÜİK 2023 yılı verilerine göre Türkiye'de toplamda 239712314 dekar alanlık tarım alanı olup, bu alanın %69.85'lik alanına tahıl ve diğer bitkisel ürünler (sebze, meyve, baharat hariç) ekimi yapılmaktadır. Türkiye'nin %0.53'lük gibi çok küçük tarım alanına sahip Osmaniye ilinde ülke genelinde olduğu gibi tarımsal ekim alanı içinde bitkisel ürün ekim alanı (%76.31) büyük bir yer tutmaktadır. Araştırma alanı bağlı olduğu ilin tarımsal alanın %15.91'ni oluşturmaktadır.

TÜİK 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de toplamda 22960379 ton süt üretilmiştir. Bu üretilen sütün %90.86'sı büyük baş (inek-manda) hayvanlardan elde edilirken, %9.14'ü küçük baş (koyun-keçi) hayvanlardan edilmiştir. Osmaniye ilinde ise toplamda 107466 ton süt elde edilmiştir. İlin elde edilen sütün %91.42'si büyükbaş hayvandan, %8.58'i küçükbaş hayvandan kaynaklanmaktadır. Araştırma bölgesi olarak seçilen Düziçi ilçesi bağlı olduğu ilin (Osmaniye) ürettiği sütün neredeyse dörtte birini (%24.26) üretmiştir. Yani Düziçi ilçesinde toplamda 26075 ton süt üretimi gerçekleşmiş ve bu üretilen sütün %95.21'i büyükbaş hayvanlara ait iken %4.79'u küçükbaş hayvanlara aittir.

Kısacası araştırma bölgesi kırsal alan kadın nüfusunun oransal olarak yüksekliği ve bitkisel üretimin az da olsa yapıldığı ancak hayvansal üretimin fazla olması bu araştırmanın bölgedeki kırsal alandaki kadınların tarımsal üretimde önemini ve rolünü ortaya koymada önemini artırmaktadır.

Kırsal alandaki kadına yönelik son zamanlarda yapılan çalışmalar incelendiğinde iki ana başlıkla ele almak mümkün olduğu söylenebilir. Birinci konu kırsal alanda kadın girişimciliği ikincisi ise kırsal alandaki kadının tarımsal faaliyetlerindeki rolü olarak temel başlıklarda toplanabilir. Kırsal alandaki kadınların hem ekonomik özgürlük için hem de girişimcilik için (gelir kapsamında girişimcilik) açısından incelenen çalışmalar oldukça fazladır. Son yıllarda yapılan araştırmalar genel olarak incelendiğinde aşağıda verilen konular incelenmiştir:

Amasya ve Çorum ilinde kırsal alandaki kadınların girişimciliğini kooperatifçilikle (Abacı, 2011),

Samsun ilinde kırsal alandaki kadınların mikro kredi kullanımı (Abacı ve ark., 2015),

Isparta ilinde lavanta üretimi ile uğraşan kırsal alandaki kadınların girişimciliği (Aylan ve ark. 2019),

Isparta ve Burdur illerinde kırsal alandaki kadınların hibe programları yardımıyla girişimciliği (Acar ve Çağlar, 2019),

Manisa ilinde kırsal alandaki girişimci kadınların yaşadıkları sorunlar (Bakay ve ark. 2019),

Edirne ilinde kırsal alandaki kadınların turizmde girişimciliği (Boyacıoğlu, 2014),
 Afyonkarahisar ilinde kırsal alandaki kadınların sürdürülebilir tarım için alternatif olarak girişimciliği (İlter ve ark. 2019),
 İzmir ilinde kırsal alandaki kadınların girişimciliğini ve girişimci olması etkileyen faktörler (Karaturhan ve ark. 2017),
 Hatay ilindeki kırsal alandaki girişimci kadınların özellikleri ve girişimci olması etkileyen faktörler (Kızılaslan ve Karaömer, 2015),
 Muğla ilindeki kırsal alandaki kadınların girişimci olma eğilimleri (Marangoz ve ark. 2016),
 Edirne ilinde girişimci kırsal alandaki kadınların kooperatifleşmeye bakış açısı (Serinli, 2019),
 İzmir ilindeki kırsal alandaki kadınların girişimcilik eğilimleri (Yavuz ve ark. 2022) ve
 İzmir ilindeki kırsal alandaki kadınların mikrokredi yardımıyla girişimciliğine olan etkisi (Yıldız ve Özbey, 2022).

Yani kırsal alandaki kadın girişimciliğini farklı açılarla ele alan ancak Türkiye'nin ege ve batı Akdeniz bölgesinde çalışmaların yoğunlukla yapıldığı gözlenmiştir. Kırsal alanda kadınların tarımsal alanda rolünü (Dağlı ve Akıllı, 2022; Demir ve ark. 2017; Kılıç ve ark. 2020; Kızılaslan ve Otçu, 2023 ve Yılmaz ve ark. 2019), kırsal kalkınmada ya da tarımsal kooperatif konusunda kadının rolünü (Başaran ve ark. 2019; Everest ve ark. 2022; Gökdemir ve Ergün, 2012; Özdemir ve ark. 2023; Özdoğan ve Keskin, 2021; Rad ve Koşar, 2021 ve Yıldırım, 2020; Kutay, 2022; Elçi, 2024) ve kırsal alandaki kadınların mesleki eğitim ya da direk eğitim durumunu (Çalışkan ve ark. 2014; Ayhan, 2016; Sevinç ve ark. 2016) inceleyen çalışmalar literatürde mevcut olduğu belirlenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmanın materyalini, Osmaniye ili Düziçi ilçesine bağlı kırsal alandaki kadınlar ile anket çalışmasıyla elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Ana kitlenin en iyi düzeyde temsil edilecek örnek sayısının belirlenmesinde oransal yaklaşımdan yararlanılmıştır.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_p^2 + p(1-p)}$$

n= örnek büyüklüğü, N= populasyon büyüklüğü (Osmaniye ili Düziçi ilçesine bağlı kırsal alandaki hane sayısı dikkate alınarak her haneden bir kadın seçilmesi koşuluyla hane sayısı dikkate alınmıştır: 379 kadın), p= tahmin oranı (maksimum büyüklük için kadınların yüzde elli oranla tarımsal faaliyette bulunma olasılığı düşünülmüştür), σ_p^2 = oran varyansı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için %95 güven aralığında Tablo değeri 1.96 ve %5 hata payı ile).

Görüşülecek kadın sayısının belirlenmesinde, yerleşim birimlerinin toplam populasyon içindeki payları esas alınmış ve örneğe alınan kadınlar rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir, ancak tarımsal üretimde bulunan kadınlarla anket uygulaması yapılmıştır. Tarım ve Orman il/ilçe müdürlüklerine kayıtlarına bakılmaksızın ankete başlamadan önce kendi beyanları dikkate alınarak anket yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1 Kırsal Kesimdeki Kadınların Genel Özellikleri

Kırsal kesimdeki kadınların ortalama yaşı 48 olarak saptanmıştır. Kadınların %98'si evli, ortalama evlenme yaşları ise 18'dir. Kadın başı ortalama 4 çocuk olduğu belirlenmiştir. Görüşülen kadınların eş durumları incelendiğinde ortalama 51 yaşlarında ve kişi başına 47 dekar araziye sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 1). Tablo 1'de araştırma kapsamında görüşülen kadınların sosyal özelliklerini daha belirgin olması adı altında Minimum ve maksimum değerler, ortalamadan sapmalarla birlikte incelenmiştir. Kırsal alanda kadınla ilgili yapılmış çalışmalarda da benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Demir ve ark. (2017) Kars ilinde yaptıkları araştırmalarında kırsal alandaki kadınların ortalama 44 yaşında olduğu, evlenme yaşının ortalama 18 olarak hesaplarken ortalama 4 çocuk sahibi olduklarının araştırma sonuçlarında vermişlerdir. Everest ve ark. (2022) Çanakkale ilinde ve kırsal alandaki kadınların ortalama yaşlarının 44 olarak hesaplamışlardır. Kızılaslan ve Otçu (2023) Tokat ilinde kırsal alandaki kadınların ortalama yaşlarının 44 olarak bulurken ortalama çocuk sayısını 4 olarak belirlemişlerdir. Yılmaz ve ark. (2019) Tekirdağ ilindeki kırsal alandaki kadınların %34'ü 35-45 yaş aralığında olduğu belirlemişlerdir. Kılıç ve ark. (2020) Samsun ilindeki kırsal alandaki kadınların yaşlarının ortalama 50 ve eşlerinin ortalama yaşlarının 53 olarak hesaplamışlardır.

Tablo 1'e göre standart sapmaların değeri oldukça küçük yani görüşülen kırsal alandaki kadınların sosyal özellikleri çok yakın değerler olup ortalamaya yakın değerler olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında görüşülen kırsal alandaki kadınların en küçüğü 21 yaşında olup en yaşlısı 74 yaşında olduğu belirlenmiştir. Kırsal alandaki kadınların evlenme yaşı incelendiğinde en küçük evlenme yaşı 14 olup en geç evlenme yaşı 25 olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Kırsal kesimdeki kadınların sosyal özellikleri

Table 1. Social characteristics of women in rural areas

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Kadınların Yaşı	48.24	11.25	21	74
Kadınların Evlenme Yaşı	18.39	3.05	14	25
Çocuk Sayısı	4.37	2.07	0	11
Eşlerinin Yaşı	51.35	13.11	25	79
Eşlerinin Arazi Varlığı (da)	47.05	38.62	0	200

Kırsal kesimdeki kadınların çoğunluğu (%35) ilkokul mezunudur. Bu durum, bölgedeki kadınların eğitim seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 2). Başaran vd. (2019)'nin Afyonkarahisar'da yaptığı araştırmaya göre, kırsal alanda yaşayan kadınların %28.93'ü 19-22 yaş aralığındadır. Bu durum, araştırmada genç nüfusun ağırlıklı olarak görüşülmüş olabileceğini düşündürmektedir. Aynı çalışmada, kadınların %30.58'inin lise mezunu, %28.93'ünün ise ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, temel eğitim düzeyinde olan ilkokul mezunlarının çoğunluğu oluşturduğunu ve bu araştırmadaki bulgularla benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Diğer kırsal kadın araştırmalarında da ilkokul mezunlarının çoğunluğu oluşturduğu gözlenmiştir. Everest ve ark. (2022), Çanakkale ilinde kırsal kadınların %46'sının ilkokul mezunu olduğunu tespit etmiştir. Dağlı ve Akıllı (2022), Aksaray ilinde kırsal alandaki kadınların çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu belirlemiştir. Yılmaz ve ark. (2019) ise Tekirdağ ilinde yaptıkları araştırmada,

kırsal kadınların %61'inin ilkokul mezunu olduğunu bulmuşlardır. Kılıç ve ark. (2020), Samsun ilinde kırsal kadınların eğitim süresinin ortalama 6 yıl olduğunu hesaplamış, bu durum ilkokul mezunlarının çoğunlukta olduğuna işaret etmektedir.

Yani son zamanlarda Türkiye'nin değişik bölgelerinde yapılan araştırmalar ve bu araştırmanın sonucuna göre kadınların eğitiminin temel eğitimle sınırlı olduğu söylenebilir. Eğitimin düşük seviyede kalmasının etkileri ve bu durumu iyileştirmek için alınabilecek önlemler alınabilir. Örneğin, yetişkin eğitim programları veya kırsal kesimdeki kadınlar için özel projelere yer verilebilir.

Tablo 2. Kırsal kesimdeki kadınların eğitim durumu

Table 2. Educational status of women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Okuryazar Değil	79	20.84
İlkokul	133	35.09
Ortaokul	129	34.04
Lise	38	10.03

Kırsal kesimdeki kadınların eşlerinin büyük çoğunluğu ortaokul mezunudur (%38) ve bunu ilkokul mezunları (%34) takip etmektedir. Bu durum, eşlerin eğitim düzeyinin de genel olarak düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 3). Kılıç ve ark. (2020), Samsun ilinde kırsal kesimdeki erkeklerin eğitim süresini ortalama 9 yıl olarak belirtmişlerdir. Bu, çoğunluğun ortaokul mezunu olabileceğine işaret etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kırsal alanda erkeklerin eğitim süresi kadınlara kıyasla biraz daha uzun olup, erkeklerin bir kademe daha fazla eğitim alma veya okutulma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Kırsal kesimdeki kadınların eşlerinin eğitim durumu

Table 3. Educational status of the husbands of women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Okuryazar Değil	18	4.83
İlkokul	126	33.78
Ortaokul	142	38.07
Lise	80	21.45
Üniversite	7	1.88

Kırsal kesimdeki kadınların eşlerinin büyük bir kısmını emekliler oluşturmaktadır (%48). Emekli olanların çoğunluğu, çiftçi olarak emekli olduğunu ifade etmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Kırsal kesimdeki kadınların eşlerinin çalışma durumu

Table 4. Employment status of the husbands of women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
İşçi	97	26.01
Emekli	179	47.99
Çiftçi	94	25.20
Memur	3	0.80

Kadınların %97'sinin eşi tarafından sosyal güvenceye sahip olduğu belirtilmiştir; bu oran, ücretsiz aile işçiliğinin yaygın olduğuna işaret etmektedir (Tablo 5). Kırsal kadınlara yönelik yapılan diğer çalışmalarda, çoğunluğunun Bağ-Kur'dan yani aile reisinden sağlık güvencesi sağladığı tespit edilmiştir (Dağlı ve Akıllı, 2022). Bu araştırmada ise görüşülen

kadınların hepsinin bir şekilde sağlık güvencesine sahip olduğu belirlenmiş, ancak literatürde çoğunluğunun sağlık güvencesi bulunmakla birlikte, az bir kısmının sağlık güvencesi olmadığına dair bulgular da mevcuttur. Demir ve ark. (2017), Kars ilindeki kadınların %60'ının, Everest ve ark. (2022), Çanakkale ilindeki kırsal kadınların %89'unun ve Özdemir ve ark. (2023), Kırklareli ilindeki kırsal kadınların %63'ünün sağlık güvencesine sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Kızılaslan ve Otçu (2023) ise Tokat ilindeki kırsal kadınların, bu araştırmada olduğu gibi, tamamının sağlık sigortalı olduğunu belirlemişlerdir.

Tablo 5. Kırsal kesimdeki kadınların sosyal güvenceye sahip olma durumu

Table 5. Status of social security coverage among women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Kendinden	7	1.85
Babasından	3	0.79
Eşinden	369	97.36

Tablo 6. Kırsal kesimdeki kadınların tarımsal kooperatiflere üye olma ve kadın kooperatifleri hakkında bilgi sahibi olma durumu

Table 6. Status of women in rural areas being members of any agricultural cooperative and being aware of women's cooperatives

		Frekans	Yüzde (%)
Tarımsal herhangi kooperatife üye olma durumu	Üye olan	82	21.64
	Üye olmayan	297	78.36
Kadın kooperatiflerinden haberdar olma durumu	Haberdar olan	71	18.73
	Haberdar olmayan	308	81.27

3.2 Kırsal Kesimdeki Kadınların Çalışma Alanları

Kırsal alanda tarımla uğraşan kadınların tarımsal faaliyet süreleri incelendiğinde, kadınların %99.47'si (377 kadın) yıl boyunca 12 ay tarımla uğraştıklarını belirtmişlerdir. Yalnızca %0.53'ü (2 kadın) Haziran ile Ekim ayları arasında, yani yılın beş ayında tarımsal faaliyet göstermektedir. Kırsal kesimdeki kadınların çoğunluğu bitkisel (%94) ve hayvansal üretim (%99) yapmaktadır. Ancak el sanatlarında pazar sorununun bulunması nedeniyle bu alandaki üretim çok azdır. Kadınların %94'ü bitkisel üretim yaptığını belirtmiş, ancak mülkiyet sahibi olmadıkları için bitkisel üretimin gelirlerindeki değerini fazla vurgulamamışlardır (Tablo 7). Literatürde kırsal alandaki kadınların tarımsal üretimdeki rolü üzerine yapılan çalışmalarda, hayvancılıkta kadının daha aktif rol oynadığı tespit edilmiştir. Yılmaz ve ark. (2019) Tekirdağ ilinde kırsal alanda tarımsal faaliyetlerde kadının rolünü incelerken, hayvansal üretimde kadının iş gücünün yüksek olduğunu bulmuşlardır. Dağlı ve Akıllı (2022) Aksaray ilinde kırsal kadınların hayvancılıktaki rolünü doğrudan inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Demir ve ark. (2017) Kars ilinde kırsal alandaki kadınların %91'inin hayvansal üretim yaptığını belirtmişlerdir. Kızılaslan ve Otçu (2023) Tokat ilinde kırsal alandaki kadınların %70'inin hayvansal üretim yaptığını bulmuşlardır. Ancak literatürde, kırsal alanda kadınların hayvansal üretime daha az katıldıkları çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin, Everest ve ark. (2022) Çanakkale ilinde kırsal alandaki kadınların %36'sının hayvansal üretim yaptığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 7. Kırsal kesimdeki kadınların çalışma alanları

Table 7. Work areas of women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Bitkisel Üretim	356	93.93
Hayvansal Üretim	377	99.97
El Sanatları	54	14.25

Kırsal kesimde hayvansal üretim yapan kadınların ortalama büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı 4 iken, kadın başına düşen kanatlı hayvan sayısı 17 olarak hesaplanmıştır. Araştırma bölgesindeki kırsal kesimdeki kadınların %98'i süt, %91'i yumurta ve %74'ü tereyağı üretimi yapmaktadır. Ancak yoğurt, peynir ve çökelek üretimi oldukça azdır (Tablo 8). Demir ve ark. (2017), Kars ilinde kırsal alandaki kadınların ürettikleri sütün yaklaşık %76'sını sattıklarını ve hayvansal üretim içinde süt üretiminin yoğunlukta olduğunu belirtmişlerdir.

Table 8. Kırsal kesimdeki kadınların üretim yaptıkları ürünler**Table 8.** Products produced by women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Süt	370	97.63
Yoğurt	1	0.26
Çökelek	78	20.58
Tereyağı	282	74.41
Peynir	7	1.85
Yumurta	346	91.29

Tablo 9'da kırsal kesimde tarımsal üretim yapan kadınların ürünlerini sattıkları yerler incelenmiştir. Kırsal kesimdeki kadınların %88'i tarımsal ürünlerini akrabalarına satarken, %81'i köyde, yani iç piyasada satış yapmaktadır. Bu da kırsal kesimdeki kadınların ürünlerini genellikle yakın çevrelerine sattığını göstermektedir. Bunun nedeni, kırsal kesimde talebi karşılayacak ürün çeşitliliğinin az olmasıdır. Demir ve ark. (2017), Kars ilinde kırsal alandaki kadınların ürettikleri sütün %63'ünü süt toplama yerlerine (mandıra, süt fabrikası) sattıklarını belirtmişlerdir.

Table 9. Kırsal kesimde üretim yapan kadınların ürünlerini sattıkları yerler**Table 9.** Places where women in rural areas sell the products their produce

	Frekans	Yüzde (%)
Köyde	306	81.17
Akrabaya	333	88.33
Pazar Yerinde	2	0.53
Marketlere	140	37.14
Mandıraya	47	12.17
Kooperatiflere	5	1.33
Süt Toplama Merkezine	318	84.35

Tablo 10'da kırsal kesimdeki kadınların gelirlerini oransal olarak hangi alanlarda kullandıkları incelenmiştir. Kırsal kesimdeki kadınların gelirlerinin %94'ü gıda harcamalarına, %90'ı girdi masraflarına ve %85'i giyim alışverişine harcadığı belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, kırsal alandaki kadınların kazançlarının büyük kısmını hane içi ihtiyaçları karşılamak için kullandıkları söylenebilir. Bu durum, kazançlarının haneye destek olma ihtiyacından kaynaklandığını göstermektedir. Literatürde de kırsal kadınların kazançlarını ekonomik özgürlük için değil, daha çok ev ekonomisine

katkı sağlamak amacıyla kullandığına dair çalışmalar mevcuttur. Başaran ve ark. (2019), Afyonkarahisar ilinde kırsal alandaki kadınların %76,86'sinin kazançlarını aile ihtiyaçları için harcadığını; Demir ve ark. (2017), Kars ilinde kırsal alandaki kadınların %66'sinin kazançlarını ev ihtiyacına kullandığını; Kızılaslan ve Otçu (2023) ise Tokat ilindeki kırsal kadınların %57'sinin kazançlarını ev için kullandığını belirtmişlerdir.

Tablo 10. Kırsal kesimdeki kadınların gelirlerini kullandıkları yerler

Table 10. The places where rural women spend their income

	Frekans	Yüzde (%)
Gıda Harcamalarında	356	93.93
Girdi Masraflarında	340	89.71
Giyim Alışverişinde	324	85.49
Çocuklarının Eğitim Giderlerine	226	59.63
Gelirini Eşine ya da Babasına Vermekte	208	54.88
Birikim Yapmakta	25	6.6

3.4. Kırsal Kesimdeki Kadınların Karşılaştığı Problemler

Tablo 11'de, kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşan kadınların karşılaştığı bazı sorunlar incelenmiştir. Kırsal kesimdeki kadınların %99'u sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel sorunlar, bu bölgede de bir kez daha ön plana çıkmıştır. Kırsal alandaki kadınların karşılaştığı sorunlar incelendiğinde, ekonomik bağımsızlık çok büyük bir sorun olarak görülmektedir; yani, ekonomik bağımsızlık sorunu olarak gören kadın oranı oldukça düşüktür. Kırsal alandaki kadınlar aktif olarak tarımsal faaliyette bulunup öz kazanç sağlamaktadır, ancak kazançlarını daha çok haneye destek olarak görmektedirler. Ataerkil toplumun etkisiyle, kadının geliri genellikle çok söz sahibi olmamaktadır. Literatürde, kırsal alandaki kadınların gelir elde etmelerinin esas nedeninin ev ekonomisine katkı sağlamak olduğu gösteren çalışmalar mevcuttur. Başaran ve ark. (2019), Afyonkarahisar ilinde kırsal alanda tarımsal faaliyette bulunan kadınların %71,90'ının ekonomik nedenlerle destek amaçlı çalıştığı sonucuna varmışlardır. Demir ve ark. (2017), Kars ilinde kırsal alandaki hayvansal üretimde aktif olarak çalışan kadınların %91'inin ev ekonomisine katkı sağladığını düşünmektedir.

Tablo 11. Kırsal kesimde kadınların karşılaştığı problemler

Table 11. Problems faced by women in rural areas

	Frekans	Yüzde (%)
Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	376	99.21
Ücret düşüklüğü	255	67.28
Eğitim düzeyinin düşük olması	192	50.66
Pazar sorunu	117	30.87
İş olanaklarının az olması/olmaması	52	13.72
Ekonomik bağımsızlığının olmaması	19	5.01
Çalışma olanaklarının düşük olması	12	3.17

Tablo 12'de, kırsal alanda yaşayan kadınların hangi ürünleri yetiştirdiklerinde pazarlama sorunu yaşamayacaklarını düşündükleri veya istedikleri ürünler yer almaktadır. Kırsal kadınların %75'i, bir süt fabrikası kurulması durumunda yetiştirdikleri ineklerin sütlerinin pazarlamasında kolaylık olacağına inanmaktadır. Ayrıca, kırsal alandaki kadınların neredeyse yarısı (%45) yağ fabrikasının kurulmasını istemektedir, çünkü yetiştirilen bitkisel ve hayvansal yağ ürünlerinin pazarlanmasının daha kolay olacağı görüşündedir.

Tablo 12. Kırsal kesimdeki kadınların pazar sorununu ortadan kaldırmak için kurulmasını istedikleri tarım işletmeleri

Table 12. Agricultural enterprises women in rural areas want to establish to overcome market issues

	Frekans	Yüzde (%)
Süt Fabrikası	286	75.46
Yağ Fabrikası	172	45.38
Meyve Suyu Fabrikası	95	25.07
Soğuk Hava Deposu	10	2.64

4. Sonuç

Bu araştırmada, Osmaniye ili Düziçi ilçesine bağlı kırsal alandaki kadın tarımsal faaliyette bulunma ve genel olarak sosyal yapıları incelenmek istenmiş ve genel anlamda karşılaştıkları problemleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Kırsal alanda yaşayan kadınların ortalama yaşı, aktif çalışabilir yaş grubundadır. Tarımsal işler fiziksel işler olduğu için, genç yaş grubundan kadınların sayısı sınırlıdır. Ancak evlenme yaşları dikkate alınırca çok küçük yaşlarda evlenip tarımsal faaliyette uzun yıllardır tecrübe kazandığı araştırma sonucunda söylenebilir.

Eğitim, her konuda dolaylı olarak bilinci artıracığı için incelenmiştir. Kırsal alandaki kadınların eğitim durumu çoğunlukla ilkököl düzeyindedir, aynı şekilde eşlerinin eğitim durumunun da ortaokul ve ilkököl olduğu gerçekleştirilen araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Yani kırsal alandaki gerek erkek olsun gerek kadın olsun eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Ancak kırsal alandaki kadınların eşlerine göre eğitim durumları daha da düşük olduğu gözlenmiştir. Kırsal alanda yaşayanların eğitim seviyesinin düşük olduğu göz önünde bulundurularak kırsal alanda eğitim çalışmaları artırılarak kız çocukları ve kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya konmuştur.

Araştırma sonucunda, kadınların büyük bir kısmının eşleri aracılığıyla sağlık güvencesine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Kırsal alandaki kadınların bitkisel ve hayvansal üretim yaptığı ancak çoğunluğunun hayvansal üretimde aktif rol oynadığı belirlenmiştir. Kırsal alandaki kadınların, özellikle ürettikleri hayvansal ürünlerin büyük bir kısmını sattığı ve bu ürünleri köy yerinde, akrabaya ve süt toplama merkezlerine sattıkları belirlenmiştir. Sattıkları tarımsal ürünler sonucu elde ettikleri gelirin büyük bir kısmını ev ihtiyaçları için harcadıkları belirlenmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda kırsal alandaki kadınların ekonomik özgürlükten ziyade ailesinin refahı için çalışarak katkı sağlamak istemektedir.

Kırsal alandaki kadınların çoğunluğunun herhangi bir tarımsal kooperatife üye olmadığı, ayrıca kadın kooperatifleri hakkında bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Kırsal alandaki kadınların kadın kooperatifleri hakkında etkinliğinin artırılarak sosyal güvenceye sahip olmaları ve yeni iş olanakları elde etmeleri sağlanmalıdır.

Kırsal kesimdeki kadınlar, sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu ve kırsal alandaki kadın işçilerinin ücretlerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Ücret düşüklüğünü ortadan

kaldırmak amacıyla yeni pazar alanları ve rekabet koşullarının oluşturulmasının önemi bu çalışma ile bir kez daha vurgulanmıştır.

5. Kaynaklar

- Acar, Z. M., Çağlar, N. 2019. Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Batı Akdeniz Bölgesinde TKDK'dan Hibe Alan Kadınlar Üzerinde Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(30), 902-920.
- Abacı, N. İ. 2011. Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesinde Kooperatifçiliğin Rolü (Amasya-Çorum İlleri Örneği). *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat*.
- Abacı, N. I., Demiryurek, K., Emir, M., Yildirim, Ç. 2015. Factors affecting the use of microcredit among women entrepreneurs in the Samsun province of Turkey. *Anthropologist*, 20(3), 397-406.
- Altıntaş, S. 2024. Kadınların Mesleki Eğitim Düzeyleri Kırsal Alan Çalışması. *Kesit Akademi*, 10(38), 208-226.
- Ayhan, S. 2016. Şanlıurfa'da mevsimlik tarım işçisi kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri, tercih nedenleri ve etkileyen faktörler/Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı (Doktora Tezi).
- Aylan, F. K., Sarı Gök, H., Şalvarcı, S. 2019. Kırsal Yoksulluğun Giderilmesinde Kadın Girişimciliğinin Rolü: Lavanta Kokulu Köy Örneği (The Role of Woman Entrepreneurship in Reduction of Rural Poverty: A Case of Lavender Smelling Village). *Journal of Tourism Gastronomy Studies*, 7(2), 1271-1289.
- Bakay, M. E., Müftüoğlu, M., Naltbantıoğlu, A., Çoçan, E. 2020. Kırsal kesimlerdeki kadın girişimciliği ve girişimci kadınların karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel bir araştırma: Manisa-demirci örneği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15, 295-306.
- Başaran, M. Ateş, A. 2019. Kırsal kalkınmanın sağlanmasında kadın istihdamı: Afyonkarahisar Gazlıgöl termal turizm bölgesi araştırması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 14(54), 87-95.
- Boyacıoğlu, E. Z. 2014. Kırsal turizmde kadın girişimciliği: Edirne örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(2), 82-90.
- Çalışkan, B. G., Doğan, B., Olçum, G. G. 2014. Kırsal bölgede yaşayan kadınların aile planlaması yöntemi tercihlerine yaş ve eğitimin etkisi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 18(4), 189-194.
- Dağlı, A., Akıllı, A. 2022. Hayvansal Üretim Faaliyetlerinde Kadın İşgücünün Rolü: Eski İlçesi Örneği. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 56-70.
- Demir, P. A., Elmali, D. A., Işık, S. A. 2017. Kırsal alanda kadınların tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ilişkin sosyal-ekonomik katkısı. *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 43(2), 81-88.
- Elçi, D. Ö. 2024. Kadın Kooperatiflerine Betimsel Bir Yaklaşım: Şırnak Kadın Eli Üretim ve İşletme Kooperatifi. *Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 226-245.
- Everest, B., Kılıç, M., Güngör, D. 2022. Kadın Çiftçilerin Kooperatifçilik Farkındalıkları ve Tarımsal Kooperatif Yönetimine Katılma İstekleri: Bir Örnek Olay Araştırması. *COMU Journal of Agriculture Faculty/ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1).
- Gökdemir, L., Ergün, S. 2012. Kırsal kalkınmada kadının rolü. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), s. 68-80.
- İlter, B., Kundak, S., Cenikli, V. S. 2019. Sürdürülebilir kırsal kalkınmada bir alternatif olarak kadın girişimciliği: Afyonkarahisar örneği. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 30-37.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B., Güler, D. 2017. İzmir ilinde kırsal alandaki kadınlar girişimciliği ve bunu etkileyen faktörler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(1), 85-91.
- Kılıç, O., Eryılmaz, G. A., Boz, İ. 2020. Fındık yetiştiriciliği yapan işletmelerde kadınların işgücüne katılımı ve işletme kararlarına etkisi: Samsun ili örneği, Türkiye. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 150-155.
- Kızılaslan, N., Karaömer, M. 2011. Kırsal alandaki kadınların girişimcilik özellikleri ve girişimciliği etkileyen faktörlerin logit analizi ile değerlendirilmesi (Hatay İli Araştırması). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 151-166.
- Kızılaslan, N., Otcu, M. 2023. Kırsalda Kadınların Tarımsal Faaliyetlere ve Kararlara Katılımının İncelemesi: Tokat İli Merkez İlçe Örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 12(1), 167-180.
- Kutay, T. 2022. Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme. *Politik Ekonomik Kuram*, 6(1), 119-150.
- Marangoz, M., Hız, G., Aydın, A. E. 2016. Kırsal Alandaki Kadınların Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 3(5), 24-44.

- Özdemir, G., Varnalı, T., Yılmaz, E. 2023. Kırsal Kalkınmada Kadınların Rolü: Karamusul Köyü Örneği ve Tarımsal Eğitim İhtiyaçları. *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, 3(2), 71-92.
- Özdoğan, E., Kesgin, M. T. 2021. Kırsal Ekonomik Kalkınma İçin Kadının Güçlendirilmesi: Bolu SS Demirciler Gelincik Kadın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği. *Zeugma Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 3(2-3), 81-87.
- Rad, S. T., Koşar, A. 2021. Kırsaldaki Kadınların Güçlendirilmesinde Üretici Pazarlarının Rolü. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 27(1), 1-8.
- Serinikli, N. 2019. Kırsal Alandaki Mikro Kadın Girişimcilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları: Agro-Turizm Kadın Kooperatifleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(1), 45-57.
- Sevinç, M. R., Davran, M. K., Sevinç, G. 2016. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Kırsal Alanda Uygulanan Eğitim Politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(56).
- Yavuz, N., Güler, D., Engindeniz, S. 2022. Kırsal Kesimdeki Kadınların Girişimcilik Eğilimlerinin Saptanması: İzmir'in Kemalpaşa İlçesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 191-198.
- Yıldırım, P. D. 2020. Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Ahatli Kadın Kooperatifi Örneği. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 159-170.
- Yıldız, A., Özbey, M. D. 2022. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Mikro Kredinin Kadın Girişimciliğine Etkisi: İzmir Örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 121-142.
- Yılmaz, E., Özdemir, G., Oraman, Y., Unakıtan, G., Konyalı, S. 2019. Tarımsal üretimde kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve kooperatiflerden beklentileri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 71-81.